

SOCIALIZACIJA

OPREDELITEV IN POMEN

Za človeka so značilni predvsem družbeno izoblikovani in naučeni načini vedenja. Šele v stiku z družbenim okoljem v **interakciji** z drugimi ljudmi se naučimo delovati, kot družbena bitja, prav tako pa izoblikujemo tudi svojo osebnost.

Zapletene procese, v katerih se ljudje prilagajamo družbi, v kateri smo se rodili in v kateri živimo, se vključujemo vanjo in sprejemamo njeno kulturo ter se izoblikujemo kot osebnost, označujemo s terminom SOCIALIZACIJA.

Socializacija je proces, ki povezuje različne generacije.

INKULTURACIJA je proces učenja kulture

Družbeni in kulturni kontekst določa, kako odrasli razlagajo otrokove potrebe in zahteve.

INTERIORIZACIJA je ponotranjenje družbenih vrednot in norm, kar pomeni, da posamezniki v procesu socializacije vsaj nekatere vrednote in norme sprejmejo kot svoja osebna načela, po katerih se ravnamo.

Socializacija poteka vse življenje, vendar pa ni vseh življenjskih obdobjih enako intenzivna, ne poteka na enak način, nima enake vsebine in učinkov.

PROCESI SOCIALIZACIJE

1. PRIMARNA SOCIALIZACIJA

poteka v otroštvu, v prvih letih človekovega življenja. Zajema obdobje otrokove skoraj popolne nesamostojnosti in odvisnosti od drugih.

To je čas, ko otrok spoznava temeljna družbena pravila in se razvija kot osebnost.

V tem obdobju otrok nima nobene možnosti izbire, prav tako pa ima tudi zelo omejene možnosti primerjave različnih socialnih izkušenj. Vrednote, norme, zaželene vzorce ravnanja, ki jih dobiva od staršev sprejema kot samoumevne in edine možne.

Procesi učenja potekajo s posnemanjem, igranjem vlog ter z istovetenjem z odraslimi.

Naj bi bila najpomembnejša in odločilnega pomena za nadaljnje življenje

Temelj na katerem se pojavlja in se razvija soc. učenje, naj bi bila prav močna čustva, ki prežemajo prvotni odnos med otrokom in prvim skrbnikom.

Razvoj človeka kot družbenega bitja je odvisen od zgodnjega oblikovanja razmeroma trajnih in stabilnih vezi z vsaj enim drugim človekom.

Občutek lastnosti je zavest, da ima posameznik posebno identiteto, ločeno od drugih, da je torej enkratna, da je torej enkratna posameznik.

GEORG HERBERT MEAD je prišel do spoznanja, da se občutek lastnosti izoblikuje v interakciji z drugimi ljudmi.

Človeško bitje raste v okolju, ki uporablja znake in simbole, prisvajanje le teh pa je ključnega pomena pri razvoju človekovega individualnega in družbenega bitja.

2. SEKUNDARNA SOCIALIZACIJA

Sledi primarni socializaciji. Zanja je značilno vključevanje v bolj zapleteno mrežo različnih skupin, organizacij, institucij zunaj domačega okolja, prav tako pa tudi učenje in prevzemanje številnih novih vlog.

Soočeni smo z različnimi družbenimi svetovi, ki jih med seboj lahko primerjamo in izbiramo med njimi.

Nekateri sekundarno socializacijo označujejo obdobje adolescence. V sodobnem svetu je za večino to obdobje šolanja. O vsaki kasnejši socializaciji govorimo o socializaciji odraslih (vstop v poklic, prevzemanje starševskih vlog, partnerskih vlog).

SOCIALIZACIJA IN ŽIVLJENJSKI POTEK

V neki starosti so dovoljene nekatere dejavnosti, nekatere prepovedane, nekatere dovoljene, tretje zapovedane. Zdi se, da so stopnje v človekovem življenju določene čisto biološko.

Obdobja človekovega življenja so tudi družbeno določena. Kriterij za opredelitev življenjskih dob se med kulturami in zgo obdobji razlikujejo. Dojemanje, da je otroštvo prav posebno obdobje v človekovem življenjskem poteku in da imajo otroci posebne pravice, je sorazmerno novo. Prehod v odraslost in merila odraslosti so nejasna in nenatančno opredeljena.

3. RESOCIALIZACIJA

ali ponovna socializacija je proces v katerem se izničijo učinki prejšnje socializacije in sprejmejo nove oblike čustvovanja, vedenja, vrednotenja. Gre torej za proces v katerem se človek iz različnih razlogov bistveno preoblikuje.

O resocializaciji najpogosteje govorimo, ko gre za pojave **odklonskega vedenja** v neki družbi (resocializacija kriminalcev, alkoholikov, narkomanov).

Med procese resocializacije nekateri sociologi uvrščajo tudi **processe akulturacije**, kajti ponovno socializacijo naj bi bilo mogoče razumeti tudi kot usklajevanje s kako drugo družbo, v kateri človek ni bil rojen.

AKULTURACIJA je prilagajanje (npr. priseljencev kulturi družbe v katero so se preselili) Osebnost, vrednote, stališča niso enkrat za vselej določena, se spreminjajo v povezavi in pod vplivom izkušenj.

DEJAVNIKI SOCIALIZACIJE

Na splošno lahko rečemo, da je socializacija v moderni družbi **pluralistična**.

Možnost izbire vsaj delno preprečuje, da bi en dejavnik popolnoma prevladal. S tem pa se zahteva večja **odgovornost** za lastno socializacijo; to omogoča večjo **avtonomijo**, pa tudi večjo **tveganje**.

1. DRUŽINA

je za večino ljudi prva družbena skupnost, v kateri dobivajo otroci prve izkušnje z drugimi ljudmi.

Otroci lahko odraščajo v različnih družinah: v dvostarševski ali enostarševski družini, v reorganizirani družini (očim, mačeha), ...

Čeprav se v modernih družbah bivanje otrok v izvorni družini in s tem vsaj delna odvisnost od staršev podaljšuje, pa lahko družina samo delno, omejeno pripravi posameznika na kasnejše družbene vloge.

2. SKUPINE VRSTNIKOV

Ljudje skoraj vse življenje vzpostavljamo odnose in oblikujemo skupine z drugimi ljudmi približno enake starosti. Posebej je to značilno za mladost in otroštvo. Pozneje v življenju pri takem druženju starost morda ni več tako odločilnega pomena; pomembnejši so drugi dejavniki kot npr. enaka ali podobna izobrazba, podobno delovno mesto, enako ali podobno politično prepričanje itd., dokler ne postane starost spet odločilnega pomena npr. pri namestitvi v domove za ostarele.

Skupine vrstnikov omogočajo v nasprotju z družino ali šolo večjo demokratičnost odnosov. Starši imajo moč, da vsilijo pravila igre, v skupini vrstnikov pa so možna pogajanja, čeprav tudi tu najdemo zelo toga pravila in je včasih že drugačna obleka dovolj za izključitev iz nje. Vsekakor pa skupine vrstnikov omogočajo pridobivanje pomembnih socialnih izkušenj: v njih se posamezniki npr. učijo uveljavljanja brez zaščite odraslih. Vrstniške skupine lahko predstavljajo posebno subkulturno okolje.

3. ŠOLA

je formaliziran proces, ki ga opredeljujejo določeni predmeti, snov, ki jo je treba obvladati, postopki preverjanja znanja itd. Z vidika socializacije je pomembno delovanje šole kot prenašalke znanja, vendar pa nič manj tudi kot posredovalke norm in vrednot.

4. MNOŽIČNI MEDIJI

sooblikujejo naše vrednote in ponujajo stereotipe in klišeje, ki vplivajo na naša stališča. S ponujenimi vzorci vedenja oblikujejo kulturo; pravzaprav so del kulture današnjega sveta in tako tudi neizogiben del vsakdanjega življenja. Pretok informacij in idej med različnimi kulturami, ki ga sprožajo mediji, vpliva na oblikovanje kulturne identitete.

Pri ljudeh, ki so npr. vajeni nasilnega reševanja sporov v družini, bo v medijih prikazano nasilje takšno ravnanje še okrepilo, sicer pa je njihov učinek kratkotrajen. Treba se je sprijazniti in soočiti z medijsko kulturo in se posvetiti **medijski vzgoji**. Ta naj omogoči **medijsko pismenost**: naučiti se moramo torej gledati medije, jih brati in poslušati. Naučiti se moramo razpoznati, kaj nam sporočajo, zakaj prav to (in ne česa drugega) ter kako ustvarjajo svoje podobe.

SOCIALIZACIJA IN IDIVIDUALNA SVOBODA

Rečemo lahko, da procesi socializacije potekajo vzajemno, v obe smeri. Omogočajo nam, da se vključijo v družbo in se naučimo delovati na družbeno sprejemljive načine, toda hkrati se lahko samo v teh procesih izoblikujeta naša individualnost in svoboda: prav s socializacijo se izoblikujejo občutek sebstva, identiteta in tudi zmožnost neodvisnega delovanja.

Obvladanje jezika je pravzaprav nujno za vstop v simbolni svet človeškega življenja, za zavedanje naših posebnih individualnih značilnosti in za naše posebno individualno obvladovanje družbenega okolja.

Posamezniku je prepuščena možnost, da sam oblikuje svoje življenje. V zvezi s tem še ugotavljajo, da posamezniki ne oblikujejo stalnih, trdnih identitet, da se te v življenju spreminjajo; posameznik lahko hkrati izoblikuje več različnih identitet. Za tovrstne procese se uporablja izraz **skrpana identiteta**.

Po prepričanju Urlicha Becka zajema individualizacija tri glavne družbenostrukturalne procese:

1. Neznansko povečanje materialnega življenjskega standarda po drugi sv. vojni, razvoj množične potrošnje in velike možnosti za razvoj individualnih življenjskih stilov.
2. Povečana družbena in prostorska mobilnost prebivalstva. Beck opozarja predvsem na naraščajočo zaposlitev žensk in spremembe družinskih vlog in družinske strukture.
3. Vedno daljše šolanje in raznovrstno izobraževanje vse večjega dela mlade populacije podpirajo težnje k bolj poglobljenemu samoiskanju posameznikov.

Sociologi opozarjajo na številne **družbene omejitve**.

Posebna teoretska smer v družbenih vedah, znan pod imenom **frankfurtska šola**, je bila glede ugotavljanja možnosti svobode v sodobnem svetu pesimistična. Njeni pripadniki poudarjajo, da je **konformnost** posameznikov celo večja kot v preteklosti.